Tradicijska glazbena baština Đakovštine

Marguš, Denis

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:522833

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

DENIS MARGUŠ

TRADICIJSKA GLAZBENA BAŠTINA ĐAKOVŠTINE

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: doc. dr. sc. Brankica Ban
SUMENTOR: dr. sc. Zdravko Drenjančević, v. pred.

Osijek, 2019.

SAŽETAK

Područje Đakovštine obiluje brojnim kulturno-umjetničkim društvima, starogradskim napjevima, plesovima, tradicijskim nošnjama i instrumentima koji pridonose afirmaciji narodnog stvaralaštva. Upravo njegovanjem tradicijske kulturne baštine dolazi do jačanja osjećaja pripadnosti i identiteta. Područje Đakovštine je posebice poznato po njegovanju glazbene baštine. Prenošenje tradicijskih vrijednosti na nove generacije jamstvo je očuvanja te tradicije. U tome procesu sudjeluju mnoga kulturno-umjetnička društva, graditelji tradicijskih glazbenih instrumenata te brojne kulturne manifestacije u organizaciji Grada Đakova.

Ključne riječi: narodno stvaralaštvo, tradicijska glazbena baština, glazba, multikulturalna društva, kulturno-umjetnička društva

SUMMARY

The area near Đakovo is overflowing with cultural and artistic societies, old tunes, dances, traditional costumes and instruments that contribute to the affirmation of folk art. It is of crucial importance to nurture the traditional and cultural heritage of Đakovo and its region, as it contributes to enhancing a sense of belonging and identity in order to prevent its disappearing. In preservation of the traditional cultural value of Đakovo participating Many cultural - artistic societies, builders of traditional musical instruments and numerous cultural manifestations of the city of Đakovo.

Keywords: folk art, traditional musical heritage, music, multicultural societies, cultural and artistic societies

Sadržaj:

SAŽETAK *2*

SUMMARY *3*

1. UVOD *5*

2. TRADICIJSKA GLAZBENA BAŠTINA HRVATSKE *6*

3. OPĆENITO O ĐAKOVU *10*

4. MELOGRAFSKA ISTRAŽIVANJA ĐAKOVŠTINE *11*

4.2. KOLA **12**

4.3. LJELJE **15**

4.4. OSTALI PLESOVI UZ VOKALNU PRATNJU **18**

5. KULTURNO-UMJETNIČKI AMATERIZAM U ĐAKOVŠTINI *21*

5.1 SAKUD ĐAKOVŠTINE **21**

5.2. OBRTI U ĐAKOVŠTINI S NAGLASKOM NA IZRADU TRADICIJSKIH GLAZBENIH INSTRUMENATA **23**

5.3. KULTURNO-ZABAVNE MANIFESTACIJE OD ZNAČAJA ZA OČUVANJE TRADICIJSKE GLAZBE BAŠTINE ĐAKOVA **25**

5.3.1. ĐAKOVAČKI VEZOVI 25

5.3.2. ĐAKOVAČKI BUŠARI 29

5.3.3. SMOTRA POVIJESNIH I GRAĐANSKIH PLESOVA I STAROGRADSKIH PJESAMA HRVATSKE 30

6. INTERVJU S GRADITELJEM TRADICIJSKIH INSTRUMENATA – MARINKO ŽERAVICA *32*

7. ZAKLJUČAK *38*

LITERATURA *39*

POPIS SLIKA *42*

POPIS SHEMA *42*

1. UVOD

Kulturna se baština odnosi na spomenike, skupine građevina, lokalitete i ostale vrijednosti od povijesnog, estetskog, arheološkog, znanstvenog, etnološkog ili antropološkog značaja (Ćurić, 2008: 18). Kulturnu je baštinu važno očuvati i njegovati kako bi se mogla i u budućnosti valorizirati (Ćurić, 2008: 19). Upravljanje kulturnom baštinom podrazumijeva sustavnu brigu o održavanju kulturne vrijednosti i kulturnih dobara kako bi današnje, ali i buduće generacije mogle uživati u njima. Bez očuvane kulturne baštine nemoguće je govoriti o identitetu, povijesti ili kulturi nekog naroda u cjelini (Dumbović Bilušić, 2013). Neki od elemenata upravljanja baštinom su: folklor, priče, običaji, festivali, vjerovanja i ostali kulturni običaji kojima se mogu generirati neke ekonomske aktivnosti (Jelinić, 2010).

Pritom materijalna kulturna baština (nepokretno kulturno dobro) može biti grad (selo, naselje ili njegov dio), građevina (ili njezini dijelovi, s okolišem), područje, mjesto, spomenik, arheološko nalazište, zona, krajolik, vrtovi, parkovi, podvodna nalazišta itd (Min-kulture.hr (1)).

Pod nematerijalnu kulturnu baštinu ubrajaju se prakse, znanje, vještine, instrumenti, predmeti, rukotvorine i sl. prenosi se iz generacije u generaciju te se uvijek iznova stvara kao reakcija na svoje okruženje, uzajamno djelovanje s prirodom te svoju povijest. Pritom pruža osjećaj identiteta, kontinuiteta te na taj način promiče poštovanje za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost (Min-kulture.hr (2)).

Slavonija, Baranja i Srijem su spadaju u jednu od šest etnomuzikološki verificiranih regija tradicijske glazbe u Hrvatskoj (Baština-Slavonija.info). Ta se klasifikacija temelji na unutarnjoj konzistentnosti i posebnosti regije uzimajući u obzir niz glazbenih značajki, o kojima će biti više riječi u nastavku rada. Predmet ovoga rada je tradicijska glazbena baština Đakovštine, a cilj rada je ustanoviti istraženost, odnosno stanje terenskih zapisa glazbene građe sa područja Đakovštine (Šošić, 2014).

Za potrebe pisanja ovoga rada podatci su se prikupljali iz primarnih i sekundarnih izvora. U izradi su pripomogle dostupne knjige, časopisi, zbornici radova i internet izvori. Pri istraživanju i formuliranju rezultata rada korištena je metoda istraživanja za stolom (eng. *desk research*). U radu su korištene sljedeće znanstvene metode: metoda analize, induktivna metoda, metoda sinteze, metoda kompilacije, metoda generalizacije. Osim toga, istraživački dio rada proveden je primjenom metode dubinskog intervjua s graditeljem tradicijskih instrumenata – Marinkom Žeravica.

2. TRADICIJSKA GLAZBENA BAŠTINA HRVATSKE

Tradicijska glazba stoljećima je evoluirala usmenom predajom. Čimbenici koji su pritom utjecali na oblikovanje tradicije su (Šulentić Begić i Begić, 2017: 123):

- Kontinuitet koji povezuje sadašnjost sa prošlošću,
- Varijacija koja izvire iz kreativnog impulsa pojedinca ili skupine
- Zajednica koja određuje oblik ili oblike u kojima glazba preživljava.

Scholes (1977, navedeno u Šulentić Begić i Begić, 2017) smatra da je tradicijska glazba ona glazba koja se odnosi na seosku, a ne gradsku sredinu iz razloga što je do 20. stoljeća stanovništvo na selu bilo uglavnom nepismeno, a tradicijska se glazba prenosila usmenom predajom. U pravilu, tradicijska je glazba nekomercijalna i vezana uz nacionalnu kulturu. Pratila je događaje vezane uz svakodnevni život ljudi (vjenčanja, pogrebi, rođendani i sl). Osim toga, pojedine su tradicijske pjesme obilježavale godišnji ciklus i vjerske svečanosti, navodi Mills (1974, navedeno u Šulentić Begić i Begić, 2017). Tradicijska se glazba danas rjeđe izvodi nego prije jer nije dio suvremenog života pojedinca.

Ipak, tradicijska se glazba u Republici Hrvatskoj njeguje i izvodi u okviru kulturno-umjetničkog amaterizma koji je vrlo prisutan u očuvanju tradicije kroz brojna kulturno-umjetnička društva i smotre, navodi Drandić (2010, navedeno u Šulentić Begić i Begić, 2017). Osim toga, u Hrvatskoj je tradicijska glazba dosta zastupljena u medijima u okviru tematskih radio i TV emisija te internetskih portala u funkciji njegovanja tradicijske glazbe, navode Jelinčić i Žuvela Bušnja (2008, navedeno u Šulentić Begić i Begić, 2017).

Slavonija, Baranja i Srijem su jedan od šest etnomuzikološki verificiranih regija tradicijske glazbe u Republici Hrvatskoj (Ceribašić, 2009: 194). Klasifikacija je temeljena na unutarnjoj konzistenstnosti i posebnosti regije uzimajući u obzir niz glazbenih značajki (Ceribašić, 2009: 195):

- Dominaciju stilskog modela tzv. pjevanja na bas i korespondentnog stila u instrumentalnoj glazbi,
- Fond tipičnih glazbala (ponajprije iz obitelji gajdi i tambura),

- Strukturu glazbenih žanrova (napjevi na deseterački stih na čelu s bećarcem, napjevi vezani uz godišnje običaje, posebno proljetne ophode, napjevi uz kolo, crkveno pučko pjevanje, starogradska pjesma).

Druga polovica 19. stoljeća donijela je, pod utjecajem instrumentalne glazbe, posebno gajdaške svirke i svirke na tamburici samici, a vjerojatno i višeglasnog pjevanja u gradovima, novi oblik pjevanja, pjevanja na bas. Radi se o vrsti dvoglasja, nešto rjeđe troglasja, pri kojem se dionice kreću u paralelnom tercnom pomaku ili prateća dionica ima karakteristike bordunske pratnje, a na završetcima se glazbenih cjelina javlja dvoglasje čiste kvinte (prema Ceribašić, 2009: 194). Solistica (počimalja) ili solist (počimatelj) započinju pjesmu, dok manja skupina pjevača pjeva prateću dionicu. „Osim navedenog, pojedini autori ističu glasno i grleno pjevanje prateće dionice, polagan, otegnut način izvođenja, bogato ukrašavanje (cifranje) vodeće dionice (tj. ornamentiranje melodije ukrasnim tonovima, glissandima, melizmima...), formalnu preglednost, pretežno asimetrični deseterački ili osmerački stih“ (prema Ceribašić, 2009: 195). Riječ je dakle o općenitom, dominantnom tradicijskom stilskom modelu kojim se na području regije oblikuju razni glazbeni sadržaji.
„Slavonija i Baranja odlikuju se dijatonskim pentakordalnim i heksakordalnim tonskim odnosima: 1-1-1/2-1-1, odnosno, f^1 g^1 a^1 b^1 c^2 d^2“ (Bezić, 1974, navedeno u Drenjančević, 2013). Poseban tonski rod durskih karakteristika s velikom tercom iznad temeljnog tona f1 u kojem vodeći, viši, glas završava na drugom stupnju g1, oblikovano je kroz dvoglasje i mjestimično troglasje, s dodanom čistom kvintom ispod završnog tona g1 (Bezić, 1974, navedeno u Drenjančević, 2013).

Slika 1. Dijatonski pentakordalni i kehsakordalni tonski odnosi slavonske tradicijske glazbe na primjeru napjeva (Izvor: Drenjančević, 2013).

Drugačije modalne značajke prepoznajemo u tonskim odnosima melodijskih linija vodećeg glasa:

Slika 2. Melodijska linija vodećeg glasa slavonskog napjeva (Izvor: Drenjančević, 2013).

Uz navedene nizove, posebice u vodećem glasu svadvenih pjesama, javlja se samo terakord 1-1/2-1 (f^1 g^1 as^1 b^1) uz koji se ispod završnog tona (g^1) dodaje čista kvinta (Bezić, 1974, navedeno u Drenjančević, 2013).

Drenjančević (2013) ističe kako je posebna značajka Slavonije i Baranje povećana sekunda, koja se javlja tijekom čitavog napjeva ili samo jednom kao alteracija. Osim pjevanja na bas proširen je i stil dijatonskih napjeva malog opsega i stil durskoga tonskog načina. Značajke vezane uz stil orijentalnih elemenata su u današnjoj praksi puno manje prisutne nego u starijim izvorima (Ceribašić, 2009). Najpopularniji tradicijski žanr koji je ujedno i ključni glazbeni simbol regionalnog identiteta je bećarac – zaštićeno nematerijalno kulturno dobro. Osim bećarca, u glazbene žanrove ćemo uvrstiti i napjeve koji se javljaju uz različite običaje i obrede (Svatovi, Poklade, Đurđevo, Filipovčice, Kijáreže, Kraljice, Ivanje, Dóde) te napjeve, koji su se izvodili uz razne seoske radove (Drenjančević, 2018: 55-69).

Stepanov (1958, navedeno u Drenjančević, 2013: 15) ističe četiri osnovna muzička tipa slavonskih napjeva:

1. slavonsko-srijemski
2. bosansko-srpski, podijeljen na stariji i noviji (orijentalizirani)
3. zapadno bosansko-posavsko-primorski
4. varoške popijevke (nastale pod mađarskim utjecajem)

Isti autor dalje navodi pjesme slavonsko-srijemskog tipa: svatovce, bećarce te slične pjesme i različita kola. „Bilježenje notama po sistemu Ilmari Krohn (svođenje svih napjeva na finalni ton G zbog lakše komparacije, pri čemu se G onda ima smatrati – barem nekadašnjom – tonikom modi), očituju nam se sve ove melodije u pogledu tonaliteta danas kao F-dur, kod kojega se finalni ton G pojavljuje sa svojom donjom kvintom, dakle kao interval c-g: a ako ambitus napjeva obuhvaća i sedmu stupku ljestvice, tada je ova redovito snižena (dakle mala septima) te tako predstavlja miksolidijski F-modus sa završetkom na drugoj stupki ljestvice. U

ovaj tonalitet možemo mirne duše ubrojiti i sve melodije toga stila, ako je ambitus i manji te ne obuhvaća i sedmu stupu, jer to je slučaj kod većine ovih napjeva, budući da je najveći opseg pentakord ili heksakord ljestvice“ (Stepanov, 1958, navedeno u Drenjančević, 2013).

Njegovanje tradicijske glazbe danas je u ovoj regiji u velikoj mjeri vezano uz djelatnost amaterskih kulturno-umjetničkih društava. „Pjevači, plesači i svirači (najčešće tamburaši) okupljeni u takvim društvima glavnim su nositeljima glazbenih žanrova i stilova koji tvore reprezentativnu glazbenu baštinu. Aktivnosti su im uvelike usmjerene javnom istupanju, pri čemu smotrama folklora pripada središnje mjesto“ (Bastina-slavonija.info).

Ceribašić (2009) ističe da se za Slavoniju, Baranju i Srijem može reći da su čuvari tradicijske kulture putem smotri folklora i folklornog amaterizma. Povijesno mu prethodi razvoj urbane, građanske i popularne glazbe, posebice tamburaštva, starogradske popijevke i zabavne glazbe te u novije doba rocka i alternativne glazbe. Stoga se može reći da su Slavonija, Baranja i Srijem zapravo multikulutrna i multietnička regija.

Glazbeni krajolik područja oblikuju i manjinske etničke zajednice i pojedinci, koji ponekad razvijaju zasebne glazbene prakse, a ponekad sudjeluju u općim glazbenim kretanjima.

Osim toga, bitno je napomenuti da su Slavonija, Baranja i Srijem regija iz koje su potekle i/ili u kojoj su djelovale velika imena hrvatske glazbe i znanosti o glazbi, navodi Ceribašić (2009).

3. OPĆENITO O ĐAKOVU

Đakovo se nalazi na blago uzdignutoj zemljišnoj cjelini (tzv. đakovački ravnjak) apsolutne visine 100 do 150 metara. „Sa zapadne strane ravnjak dotiču obronci Dilja i Krndije, dok na ostalim stranama postepeno prelazi u Istočno-Slavonsku ravnicu“ (Djakovo.com).

Zemljopisna cjelina Slavonije koja obuhvaća dio brdskog masiva Dilja i Krndije od kojega se prema istoku pruža plodni, nekad šumoviti lesni ravnjak istočne Slavonije naziva se Đakovština. Grad Đakovo okružuju sljedeći poznati gradovi u Slavoniji: Osijek, Vinkovci, Vukovar, Županja, Slavonski Brod i Našice (Karač, 2014).

Prvih godina 19. stoljeća Đakovo napreduje brojem stanovnika i izrasta u najveće trgovište svoje šire okolice. Vođenje Biskupije preuzima Antun Mandić. Djelovao je vrlo odlučno, osnovao je sjemenište i visoku filozofsko-teološku školu, podigao zoološki vrt, proširio vlastelinski posjed, uveo zborno pjevanje u katedrali, a za potrebe građana i zaštitu njihova zdravlja namjestio je javne ranarnike. Biskup Karlo Emerik Raffay također se istaknuo, proširio je sjemenište i sagradio južni dio biskupskoga dvora. Njegov nasljednik biskup Josip Kukovi postavio je temelje samostana sestara milosrdnica. Ukidanjem feudalizma Đakovačko-srijemska biskupija izgubila je znatan dio svojih posjeda, premda je i dalje ostala krupan zemljoposjednik u okolici Đakova.

Središnja ličnost Đakova, ali i Hrvatske, zasigurno je biskup Josip Juraj Strossmayer, imenovan biskupom Đakovačko-srijemske biskupije 1849. „Bez onoga što je Strossmayer učinio i što je bio, danas je nemoguće zamisliti Đakovo. On je najspominjaniji Đakovčanin u pisanim dokumentima, novinama i knjigama, na internetu, jedini kojeg je moguće pronaći u najcjenjenijoj svjetskoj enciklopediji Brittanici, on spada među ključne ličnosti hrvatske povijesti“ (Ćurić, 2008: 118). Za Đakovo je iznimno važan zbog izgradnje katedrale ukrašene zidnim slikama i raskošnim crkvenim namještajem. Đakovo se razvijalo sve više i više. Dok je 1857. godine imalo samo 2.360 stanovnika, 1900. godine brojalo je već 5.484 građana. Porastom stanovništva rasle su i kulturne, obrazovne i društvene potrebe, navodi Ćurić (2008).

Razvoj Đakova zaustavljen je raspadom Austro-Ugarsko Monarhije i ulaskom u državnu zajednicu sa Srbijom. U razdoblju 1910.-1931. godine Đakovo je napredovalo vrlo sporo, a broj stanovnika neznatno se povećao. U Drugom svjetskom ratu se u gradu nalazio logor za Židove. Oporavak nakon rata bio je težak. Doseljenici iz okolnih sela nadoknađuju manjak prirodnog prirasta stanovništva. Grad 1971. godine ima oko 16.000 stanovnika. Svestrano se

počinje razvijati i postaje industrijsko, srednjoškolsko i kulturno središte svoje šire okolice. „Od 1967. godine tu se redovito održavaju Đakovački vezovi, smotra narodnoga stvaralaštva i običaja cijele Slavonije“ (Dean, Mažuran, 2003: 30).

4. MELOGRAFSKA ISTRAŽIVANJA ĐAKOVŠTINE

Većina europskih naroda objavljuje svoje narodne pjesme uvijek iznova u bezbrojnim znanstvenim i popularnim izdanjima, a u nas se narodne pjesme pogotovo narodne melodije objavljuju u manjoj mjeri. Taj nedostatak osjećaju podjednako naše škole, amaterski i profesionalni ansambli, kao i ostali ljubitelji tradicijske glazbe. U nastojanju da se ispuni ova praznina Savez muzičkih društava i organizacija Hrvatske odlučio je izdavati zbirke izvornih narodnih pjesama. Taj rad započinje objavljivanjem pjesama iz Slavonije, jednako voljenih i u drugim našim krajevima. Sakupljene od najpoznatijih melografa većina pjesama ovog izdanja potječe iz različitih rukopisnih zbirki koje se čuvaju u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, da bi bile dostupne znanstvenoj obradi. Zahvaljujemo i na ovom mjestu Institutu za dozvolu da se koristimo njegovim arhivskim materijalom za ovo popularno izdanje, koje sadrži, osim još neobjavljenih pjesama, i nekoliko zapisa starije generacije melografa već ranije objavljenih kao i pojedine pjesme iz takvih zbirki, koje su sačuvane još u samo malom broju primjeraka i zbog toga teže pristupaćne javnosti.(Stepanov - Furić, Narodne pjesme i kola iz Slavonije 1963.)

Slika 7. Napjev iz Đakova (Izvor: Stepanov i Furić, 1966: 21).
Odabirući građu za naš rad (citati melodija), nastojali smo obuhvatiti što više mjesta - sela - kako bismo prikazali raznovrsnost, ljepotu i bogatstvo tradicijskih melodija Đakovštine.

Slika 8. Napjev iz Gorjana (Izvor: Stepanov i Furić, 1966: 22)

Zaključno, htjeli bismo istaknuti da su sakupljači pripravni obraditi pojedine pjesme iz ove zbirke bilo za pjevačke zborove (dječje - ženske, muške, mješovite), bilo za tamburaške i druge instrumentalne ansamble, ili pak za pjevačke zborove kombinirano s orkestralnim sustavima (Stepanov - Furić, Narodne pjesme i kola iz Slavonije 1963.)

4.2. KOLA

Pri provođenju melografskih istaživanja Đakovštine, nemoguće je ne osvrnuti se na kolo, kao najrasprostranjeniji i najmiliji narodni ples u Đakovštini (pa i cijeloj Slavoniji). Kolo obilježava početak i kraj svake zabave i svadbe, bilo seoske ili gradske. Svi su dobrodošli te se u kolo može uhvatiti svatko tko želi, bez obzira na to zna li ga igrati ili ne. Posebnost kola ogleda se u mogućnosti improvizacije, a plesači odlučuju kada će zapjevati i koliko će pjevati. Pri natpjevavanju gotovo i nema plesanja već se samo pjeva ili se izvikuju poskočice. Iako je mješovito, u pravilu se naizmjenično pohvataju muškarac pa žena, no nema pravila. Ukoliko se pohvata više muškaraca jedan do drugoga, tada se oni drže zagrljeni u kolu, a ne kao obično rukama otraga, pri čemu ženske između njih sa rukama na njihovim ramenima (Vinkešević, 1989).

Kola se dijele na otvorena i zatvorena, a neke od poznatijih otvorenih kola su (Vinkešević, 1989: 25):

- Presjekača
- Žita

Poznata zatvorena kola uz instrumentalnu pratnju su (Vinkešević, 1989: 25):

- Ajd na levo (Gorjani)
- Ajd na levo (Đurđanci)
- Čapova
- Čapure
- Čardaš
- Ćiro
- Derc
- Der javore
- Drmavac
- Drhtavac (toga, toga)
- Gajdaško kolovoz Idem šorom
- Ja posija' repu
- Jaši baba dorata
- Kabanica
- Kalendara
- Kolo
- Laganoga (poskakanac)
- Martinsko kolovoz milica je večerala
- Mjesta
- Nebesko kolovoz oj garava garava
- Opa cupa skoči
- Pargaruša
- Pojedanput
- Polukabanica
- Povraćanac
- Ranče
- Rokoko
- Rukavice
- Savijo se, savijo, zelen ružmarin
- Sad moj dragi u šumi kod koza
- Sedam puta okolo (Sedmak)
- Stari dido

- Tandora
- Tape
- Tapše – Kaži mi kaži
- Tapše – Moje rosno cvijeće
- Tapše – sijeno slama
- Zavrzan.

Vinkešević (1989) ističe kako se nijedno veselje, skup, sajam ili praznik u Slavoniji ne može zamisliti bez Šokačkog kola. Ovo kolo pleše se uz svirku gajdi ili tambura, a koraci se prepliću nogama na najrazličitije načine. Zbog velikog broja raznih improvizacija teško je izdvojiti neke tipične varijante, stoga se opisuje samo osnovni plesni korak. U širem smislu ovo kolo može se staviti u grupu „Povraćanaca".

Šokačko kolo pleše se u dvočetvrtinskoj mjeri. Prvi dio pleše se uz instrumentalnu pratnju, u drugom dijelu uz šetnju se pjeva bez instrumentalne pratnje, a treći dio čini šaranje uz instrumentalnu pratnju i izvođenje poskočica. Plesači se u kolu drže križno, sprijeda. Prateći instrumenti su u pravilu tamburica, dvojnica, gajdi, gusala (Međurodna smotra folklora, 2001).

Martinsko kolo jedno je od najmlađih kola, karakteristično za Đakovo i poneka sela u okolici Našica. Zbog imena, pretpostavlja se da se prvo plesalo u selu Martin, koje je poznato po dobrim sviračima. Kolo je popularno zbog intenzivnih kretnja u obje strane i lijevo i desno sa po 16 koraka križnih natrag u prvom dijelu, a u drugom dijelu sa po četiri koraka natrag u obje strane, koji se ponove tri puta. Ovo je zatvoreni tip kola, ali može se plesati i kao otvoreno. Karakteriziraju ga meke vertikalne kretnje, budući da se noga koja križa igra na prstima. Pleše se olabavljenim nogama blago savijenih koljena, a koraci se izvode iz koljena (Vinkešević, 1989).

4.3. LJELJE

Na blagdan Duhova, svake godine u Gorjanima kod Đakova održava se tradicija Proljetnog ophoda kraljica ili ljelja iz Gorjana, zaštoćenog nematerijalnog dobra upisanog na UNESCO listu nematerijalne baštine čovječanstva. Tradicija prema prenošenju potječe iz vremena tuskih osvajanja, kada su Turci zarobili sve muškarce u selu, a njihove su se žene obukle u šarenu odjeću, na glave stavile muške šešire okićene umjetnim cvijećem i u ruke uzele srpove i kose, te tako obučene otišle pred turski tabor. Turci su pomislili da su došli duhovi, uplašili se i pobjegli (Turistička zajednica Đakovo, 2019).

Gorjanske su ljelje poznate po osobitoj radnji u kući gdje je mlada snaha: tamo ih moraju dočekati s pripremljenim stolicama na kojima su veliki jastuci, znak bogate snahine opreme; na jastuke sjedaju kraljevi, a kraljice stoje iza njih. Ako ih dočekaju s pripremljenim stolicama, pjevaju pohvalnicu mladoj snahi, a ako ne, pjevaju pokudnicu. U scenskim izvedbama, pa i na zagrebačkoj Smotri, izostavljeno je postavljanje stolica s jastucima, iako su gorjanske ljelje prema dogovoru pjevale pohvalnicu mladoj snahi. Putem pjevaju ljelje (Vitez, 2006: 30-31):

Mi idemo ljeljo,
mi idemo kralju, ljeljo.
U polje smiljevo,
u polje smiljevo, ljeljo.
Smilje da beremo,
smilje da beremo, ljeljo,
kralje da kitimo, kralje da kitimo, ljeljo.
Kralje i kraljice,
Kralje i kraljice, ljeljo.

Maloj snahi:
Ovdi nama kažu,
ovdi nama kažu, ljeljo,
skoro dovedena, (svaki se stih ponavlja s pripjevom ljeljo)

al' je naučena.
Dvore je pomela,
vode je donela, vankuše je dala,
kralje je čekala,
kralje i kraljice.

Pjesma uz ples kraljeva sa sabljama:
Ajd pošećі kralju,
ajd pošećі kralju, ljeljo.
Udri sabljom kralju,
Udri sabljom kralju, ljeljo.
Sastan'te se kralju,
sastan'te se kralju, ljeljo.
Ajd poigraj kralju,
ajd poigraj kralju, ljeljo.

Kraljevi u kolu uz pratnju svirača:

Aj, al' je lipo pogledati ljelje
kad naprave veliko veselje,
kad naprave veliko veselj'.
Aj, oj, gazda, velika ti fala
što nam tvoja desna ruka dala,
što nam tvoja desna ruka dal'.

I na odlasku:
Rastan'te se kralju,
rastan'te se kralju, ljeljo.
Poklon'te se kralju,
poklon'te se kralju, ljeljo.

U Selcima Đakovačkim u ophod selom obično je išlo 8 kraljeva i 4 ili više kraljica, nekoliko prosjaka s košarama za darove i svirač. Kraljevi su svečano odjevene djevojke s muškim šeširima okićenima cvijećem, vrpcama i drugim ukrasima; na šeširu se nalazi okosnica od

pruća u obliku stošca na koju se stavljaju cvijeće i nakit, oblikujući visoki cvjetni šešir. Kraljevi nose i sablje na čije su oštrice privezane ukrasne vrpce, a drže ih pomoću crvenoga rupca. Kraljice su također svečano odjevene nešto mlađe djevojke, koje na glavama imaju kupovne voštane vijence kakve su nosile mladenke. Slijedi primjer đakovačke lljelje (Vitez, 2006: 32):

Mi idemo, ljeljo,
u gospodske dvore.
Kralju, ljeljo.

U gospodske dvore,
pred bogate stole.
Kralju, ljeljo.

Di car vino pije,
a carica spava.
Kralju, ljeljo.

Car caricu budi,
među oči ljubi.
Kralju, ljeljo.

Ustani carice,
došle su kraljice.
Kralju, ljeljo.

Treba nje darivat
s malim dukatima.
Kralju, ljeljo

S malim dukatima
i sa desnim kraljom.
Kralju, ljeljo.

Vitez ističe kako je zanimljivo spomenuti da su kraljice iz Đakovštine u jednom od najstarijih zapisa (Ilić Oriovčanin, 1846: 145-146) „sličnije baranjskim negoli gorjanskim ili selačkim (Ilić spominje jednog kralja u muškoj odjeći i sa sabljom, kraljicu koja pri izvedbi sjedi na stolici, a iza nje stoji dvorkinja, te barjaktara sa zastavom)“. Pretpostavlja kako je možda riječ o promjenama koje su se događale tijekom vremena i postavlja pitanje: „kolike su mogućnosti u naše doba nešto više saznati o njima i proširiti saznanja o kraljicama u prošlosti, pratiti te promjene i shvatiti razloge današnje raznolikosti kraljičkih ophoda u njihovim scenskim prikazima, ali i različitosti zabilježene i u etnološkoj literaturi i u ovom istraživanju“ (Vitez, 2006: 48).

4.4. OSTALI PLESOVI UZ VOKALNU PRATNJU

Vinkešević u svojoj knjizi „Narodni plesovi Đakovštine“ (1989) bilježi sljedeće oblike plesova uz vokalnu pratnju: plesovi sa običnim okretanjima, brzim okretanjima, laganim okretanjima i ostalim okretanjima.

Plesovi sa običnim okretanjima (Vinkešević, 1989: 25):

- Crne oči dobro vide
- Dvije Tuzle jednu kozu muzle
- Kiša pada, rosa rosi
- Kosi dida livadicu
- Oj Marice, cvit zeleni
- Udala se Mandaljena

Plesovi sa brzim uvijanim okretanjima (Vinkešević, 1989: 25):

- Al je l'jepo naše selo
- Gir,gir, girgina
- Ide dika
- Lozice vinovana
- Neven vene, lola voli mene
- Oj đeđvojko, daleko udana
- Ružmarine, ti nemaš vršike

- Savila se b'jela loza vinova
- Sve su dike u kolu
- Širi kolovoz šta će meni sa zlatom rubina
- Travo, travo, travo, travo, travo
- Zadrugarsko kolovoz

Plesovi sa šepanim okretanjima (Vinkešević, 1989: 25):

- Igra kolo u zoru u 'ladu
- Igra kolo u dolu u 'ladu
- Izvir-voda izvirala, na njoj Mara lice prala
- Ja usadi vitu jelu
- Kad pogledam uzduž i popreko
- Leti vila preko polja bila
- Mili bože, čuda velikoga
- Ne plač draga
- Oj, djevojko, dušo moja
- Oj Ivane Ivaniću
- Plovila je iskra riba
- Što se Sava zamutila
- U Omera više Sarajeva
- Zakukala crna kukavica

Plesovi sa laganim okretanjima 4-dijelnog oblika (Vinkešević, 1989: 26):

- Aj'mo cure, aj'mo se okretat
- Ajde druge, da malo pjevamo
- Čardak gradi b'jela vila
- Dođi milo, dođi drago
- Grad gradila bela vila,
- Izvir-voda izvirala, svaki trunjak primetala
- Karanfile, beru l' te divojke?Nema sela nad Gorjana b'jela
- Pokraj Save badem drvo raste
- Prija j' priji dolazila

- Rani majka devet devojaka
- Sad ću pjevat što istina nije
- Sinka Janka tjerali ajduci
- S one strane Save vode
- Teče, teče bistra voda, a ime joj je Sava
- Tri jetrve žito žele
- Tri ptičice gore preletjele
- Uranila stara baba
- Vozila se šajka djevojka
- Zaspa Janko pod jablankom (Stepanov)

Plesovi s laganim okretanjima 6-dijelnog oblika (Vinkešević, 1989: 26):

- Aj, pitajte me iz kojeg sam sela
- Ej, gine vene srce u menika
- Ivo Mandu na livadi ljubi
- Kad se ženi mlado momče
- Majka Maru u podrumu 'rani
- Oj jabuko, zeleniko
- Oženi se mlado momče
- Urodila biber-gora
- Tekla voda Karašica
- Visoki jablan z granama
- Zaspa Janko pod jablankom (Kuhač)

Plesovi s ostalim oblicima „okretanja“ (Vinkešević, 1989: 26):

- Bubanj buba na planini
- Lov lovili mladi graničari
- Majka Maru za Ivana dala
- Šetala se Ivanova ljuba
- Dvi su druge vjerno drugovale

5. KULTURNO-UMJETNIČKI AMATERIZAM U ĐAKOVŠTINI

Kulturno-umjetnički amaterizam prepoznajemo kroz brojna kulturno-umjetnička društva sa područja Đakova i Đakovštine:

- KUD „Tena“, Đakovo,
- KUD „Sklad“, Đakovo,
- KUD „Naša grana“, Budrovci,
- KUD „Šokadija“, Budrovci,
- KUD „Slavonija“, Đurđanci,
- KUD „Širokopoljac“, Široko Polje,
- KUD „Zora“, Piškorevci,
- KUD „Hrvatska čitaonica“, Selci Đakovački,
- KUD „Petefi Šandor“, Ivanovci te
- KUD „Kuševac“, Kuševac.

5.1 SAKUD ĐAKOVŠTINE

SAKUD Đakovštine je savez, odnosno udruga slobodno udruženih kulturno-umjetničkih društava s područja Đakova i okolice koji je osnovan sa sljedećim ciljevima (sakud-djakovstine.hr):

- Promicanje, razvoj i unaprjeđenje tradicijske kulture,
- Očuvanje narodnih običaja i tradicije,
- Promicanje kulturno umjetničkih aktivnosti kroz riječ, pjesmu, ples i glazbu.

Kako bi se ostvarili prethodni ciljevi, SAKUD u tu svrhu potiče i promiče sve oblike kulturno-umjetničkog djelovanja na način da:

- Podupire organiziranje kulturnih aktivnosti na području Đakovštine,
- Priređuje susrete i smotre različitih oblika kulturno-umjetničkog amaterizma,
- Educira voditelje folklornih skupina na stručan i kvalitetan rad unutar amaterskih kulturno-umjetničkih društava, a u suradnji s vanjskim suradnicima.

SAKUD kroz razne radionice i manifestacije nastoji prezentirati i očuvati narodno ruho Đakova i okolice. Osim toga, raznim nastupima, manifestacijama i seminarima nastoji se prezentirati i očuvati narodni ples Đakovštine. Očuvanje tradicijske glazbe vrši se također kroz razne manifestacije, radionice, edukacije i suradnje sa specijaliziranim proizvođačima tradicijskih glazbala. Na taj način nastoji se prezentirati i očuvati glazba i glazbeni instrumenti Đakovštine. Radionicama, nastupima i manifestacijama ujedno se prezentiraju i čuvaju narodni običaji područja.

SAKUD Đakovštine ima za cilj, dakle, očuvati, unaprijediti i prezentirati tradicijsku kulturu Đakovštine na način da okuplja brojna društva i udruge s područja kulturno-umjetničkog amaterizma Đakovštine (sakud-djakovstine-hr).

Kulturno-umjetnička društva iz SAKUD-a Đakovštine organiziraju razne kulturne, umjetničke i folklorne manifestacije u svom naselju. Popis manifestacija u njihovoj organizaciji navodi se u nastavku:

- Đakovački vezovi,
- Đakovački bušari,
- Smotra folklora Đakovštine i
- Smotra folklornog pjevanja Đakovštine.

Osim toga, SAKUD Đakovštine u svojoj udruzi okuplja i veliki broj kulturno-umjetničkih društava iz Đakova i okolice, a koji su taksativno navedeni na službenoj stranici SAKUD-a Đakovštine (sakud-djakovstine.hr):

- Kulturno-umjetničko društvo “Sklad” Đakovo,
- Kulturno-umjetničko društvo “Tena” Đakovo,
- Izvorna pjevačka skupina “Semeljačke snaše” Semeljci,
- Kulturno umjetničko društvo ”Lipa” Semeljci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Gorjanac” Gorjani,
- Kulturno-umjetničko društvo “Šokadija” Budrovci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Drenjanci” Drenje,
- Kulturno-umjetničko društvo “Slavonac” Forkuševci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Milko Cepelić ” Vuka,
- Kulturno-umjetničko društvo “Ledina” Gašinci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Petefi Šandor” Ivanovci,
- Slovačko kulturno umjetničko društvo Braće Banas, Josipovac Punitovački,
- Kulturno umjetničko društvo “Kešinci” Kešinci,

- Kulturno-umjetničko društvo “Kondrićani” Kondrić,
- Kulturno umjetničko društvo “Vesela šokadija” Koritna,
- Kulturno-umjetničko društvo “Kuševac” Kuševac,
- Udruga “Žene veselog srca” Lapovci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Perkovčani” Novi Perkovci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Zora” Piškorevci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Veseli šokci” Punitovci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Sloga” Satnica Đakovačka,
- Kulturno-umjetničko društvo “Hrvatska čitaonica” Đakovački Selci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Šokadija” Strizivojna,
- Kulturno-umjetničko društvo “Širokopoljac” Široko Polje,
- Kulturno-umjetničko društvo “Slavonija” Đurđanci,
- Kulturno-umjetničko društvo “Ivan Tišov” Viškovci.

5.2. OBRTI U ĐAKOVŠTINI S NAGLASKOM NA IZRADU TRADICIJSKIH GLAZBENIH INSTRUMENATA

Kao što je ranije rečeno, Đakovo je uvijek bio obrtnički grad. Već 1813. godine osnovano je udruženje obrtnika CEH. Izgradnjom mlinova i ciglana počeo je industrijski razvoj, a brojni obrtnici raznih struka ponudom svojih proizvoda pridonijeli su da je Đakovo postalo trgovište poznato u cijeloj Slavoniji, posebno po svojim sajmovima (Djakovo.hr (1)).

Naglasak ćemo staviti na graditelje tradicijskih instrumenata u Đakovu od kojih ću istaknuti dvojicu, a to su: Željko Ljubas i Marinko Žeravica.

Đakovčanin Željko Ljubas je majstor glazbalar u Đakovštini. U spretnim mu rukama drvo postaje instrument, trzalački, koji titraje žice pretvara u tamburašku glazbu. Naime, 90 posto u njegovu obrtu "Tambure Ljubas" izrađenih instrumenata su tambure. Svakom vrsnom tamburašu prsti bi zaigrali pri pogledu na njegov rad – bisernice, kontre, basprimove, berde… Od drveta javora rebraša, šljive, kruške, jabuke, trešnje, rezonantne smreke (Župan, 2019).
Marinko Žeravica rođen je 1963. godine u Ovčari kod Đakova. Izučavanjem područja ekonomije, šumarstva i drvne industrije te dugogodišnjega radnoga iskustva kao ljubavi

prema glazbi, došlo je do nadahnuća o primjeni drvnih materijala na području gradnje trzalačkih glazbala. Sva njegova znanja o materijalima kao i profinjen osjećaj za dinamiku i zvučnost uz vrhunsku tehniku izrade, sjedinjuju se dnevno u njegovom radu. Za njega ovaj rad predstavlja umjetnost čime s pravom nosi titulu Bau-Meister (hrv. građevinski majstor). "Campanera" je radionica za ekskluzivne instrumente, bilo za orkestralne soliste ili glazbenike, u kojoj svaki može pronaći odgovarajući instrument. Svaki pojedini instrument radi se i ugađa individualno po mjeri za svojega svirača. Najplemenitije vrste drveta i vrhunska obrada čine zvuke "Campanera" instrumenata nezamjenjivim doživljajem. Tambure proizvedene u radionici „Campanera“ rezultat su višegodišnjega istraživačkoga rada na području nastanka i rasprostiranja zvuka. Taj rad je zasnovan na primjeni stečenih znanja iz područja rezonancije drveta i akustike kao znanstvenih disciplina u kombinaciji sa odabirom materijala i primjenom tehnika gradnje, odnosno iskustava vrhunskih glazbenih stručnjaka iz područja tamburaške glazbe i graditelja tambura.

Sve „Campanera“ tambure u nizu od prime, bas prime, kontre, čela i basa posjeduju uredan alikvotni niz sa izraženim formantima. To im omogućava zvučnu izražajnost, razgovorljivost, postojanost, pa i prednosti kod solističkih izvedbi uz klavir, gudalačke instrumente, mandoline, gitare i sl. Osim folklornog ugođaja, orkestralno sviranje omogućava maštovitim glazbenicima, ali i vrhunskim umjetnicima, proizvesti na sceni spektar boja zvuka koji svojom toplinom, volumenom i briljantnošću u suzvučju stvaraju poseban ugođaj kako u živo tako i upisom na nosačima zvuka (Campanera.com).

Mogu reći iz prve ruke da podržavam rad majstora Žeravice zato što sviram njegov instrument, ali također cijenim i majstora Ljubasa.

Majstor Žeravica mi je otvorio neke nove poglede na tamburu kao instrument koji bi trebali predstaviti svijetu na pravi način.

Zvuk njegovih instrumenata je izrazito topao i točan. Rezonira istom glasnoćom na svim područjima menzure, što jasno govori o statici instrumenta, odnosno o tome da je pravilno ugođen za sviranje.

Slika 3. Tamburaški brač (Izvor: http://campanera.com)

5.3. KULTURNO-ZABAVNE MANIFESTACIJE OD ZNAČAJA ZA OČUVANJE TRADICIJSKE GLAZBE BAŠTINE ĐAKOVA

Od brojnih kulturno – zabavnih manifestacija koje su od značaja za očuvanje tradicijske glazbene baštine Đakova izdvojit ćemo:

- Đakovačke vezove,
- Đakovačke bušare i
- Smotru povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske.

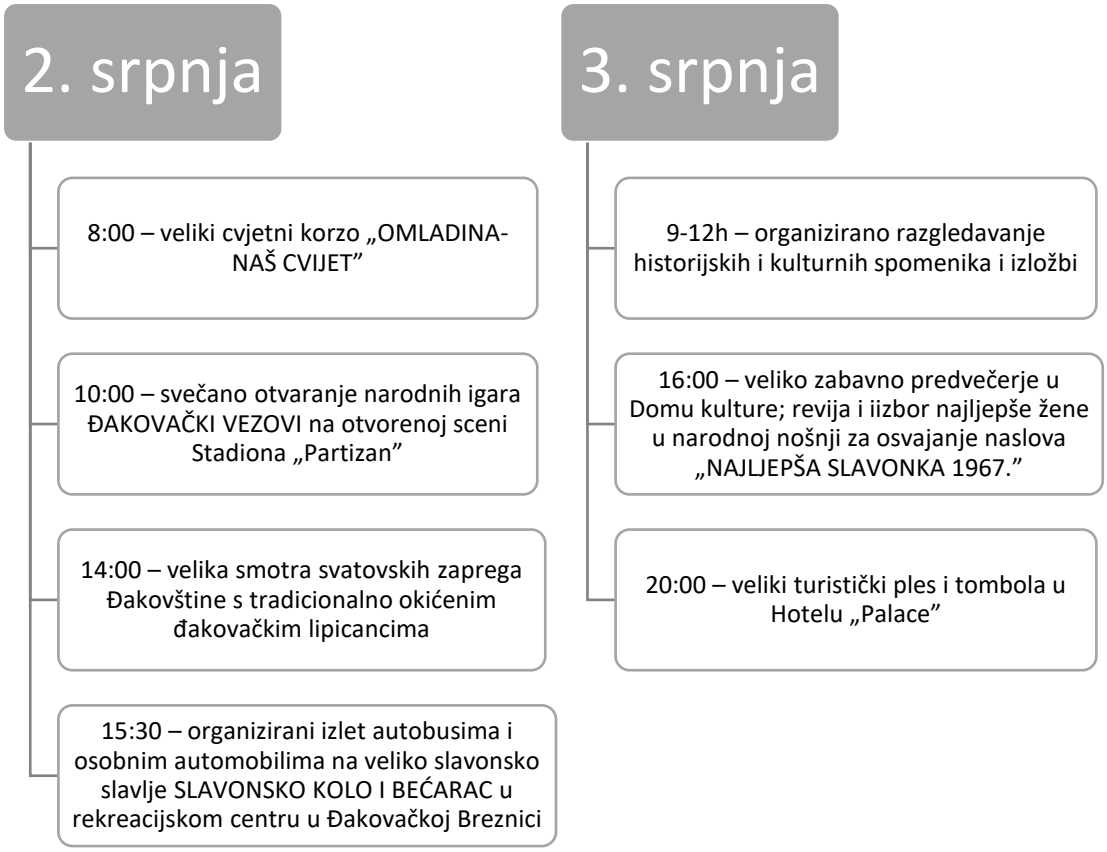
Cilj navedenih kulturno-zabavnih manifestacija ogleda se u očuvanju kulturne baštine i tradicije, ali i obogaćivanje turističke ponude mjesta. Manifestacije su namijenjene građanima Đakova, stanovništvu cijele Hrvatske i inozemnim gostima.

5.3.1. ĐAKOVAČKI VEZOVI

Đakovački vezovi jedna su od najpoznatijih kulturnih manifestacija u Slavoniji, a održavaju se od 1967. godine. Danas su Vezovi dobro poznata i afirmirana manifestacija izvornog narodnog folklora Slavonije i Baranje u okvirima svog užeg područja, ali i u cijeloj Hrvatskoj, pa i šire.

„Prvi Đakovački vezovi održani su 2. i 3. srpnja 1967. godine kao specifična prigodna turističko-kulturna manifestacija u povodu Međunarodne godine turizma“ (Djakovacki-vezovi.hr (1)). Osnivač Đakovačkih vezova je Turističko društvo. Prvo turističko društvo u Đakovu je osnovano 1962. godine, a kroz dugo razdoblje svoga djelovanja pokretalo je razne akcije usmjerene na razvijanje turizma na ovome području. Postiglo je vrijedne rezultate, među kojima se posebno ističe osnutak manifestacije Đakovački vezovi. Čast da bude osnivač Đakovačkih vezova pripala je Upravnom odboru Društva izabranom na Glavnoj skupštini 4. svibnja 1966. godine, a činili su ga: dr. Zvonimir Benčević (predsjednik), dr. Ivan Kopić, Vesna Bućan, Mišo Ratkovčić, Mirko Žurić, Mišo Nikolić, Franjo Čordašić, Boško Mitrović, Pavo Ratinčević, Božidar Brajković, Rudolf Išasegi (tajnik) (Lekšić, 1998).

Idejnim tvorcem ove kulturne manifestacije smatra se pok. dr. Zvonimir Benčević. Idejnim tvorcem priznavali su ga i svi njegovi suorganizatori prvih Vezova, pa kasnije i sve ostale generacije organizatora (Lekšić, 1998). 3. veljače 1967. godine izabrana je skupine ljudi (tzv. Komisija) koja je razradila Benčevićevu koncepciju manifestacije. Prvi Vezovi su bili organizirani kao specifična turističko-kulturna manifestacija u okviru proslave Međunarodne godine turizma i u svom početku nisu planirane na dulji rok. No, neočekivani uspjeh prve manifestacije postao je veliki motivator da se sa sličnim priredbama nastavi i u narednim godinama. Osim toga, zahvaljujući otvorenom odnosu prema javnosti, Komisija je postupno dobivala sve širu podršku sredine, kako društveno-političkih i gospodarskih organizacija, tako i građana, te je tako stalno proširivala svoje redove novim suradnicima. U svezi s tim, sve brojnija Komisija preimenovala se u Odbor za organizaciju Đakovačkih vezova, a u okviru njega osnovane su brojne sekcije za pojedina područja rada, a potom i brojne skupine za obavljanje pojedinih poslova i zadataka (Lekšić, 1998). Program prvih Đakovačkih vezova prikazan je u shemi 1.

Shema 1. Program prvih Đakovačkih vezova (Izvor: Izrada autora prema: Lekšić, 1998.).

Vezovi se odvijaju svake godine u srpnju. Program je vrlo raznovrstan: izvodi se folklor uz prateće priredbe: otvorenje raznih izložbi, konjičke te druge kulturne i turističke priredbe. Pritom se održavaju razne folklorne priredbe:

- Mali vezovi,
- Pučko crkveno pjevanje,
- Svečano otvorenje,
- Đakovština u pjesmi i plesu,
- Gosti u pjesmi i plesu,
- Svečana povorka ulicama Đakova,
- Međunarodna smotra folklora,
- Smotra folklora Hrvatske,
- Smotra folklora Slavonije i Baranje te

- Program zatvaranja „Slavonijo zemljo plemenita“ uz izbor najbolje nošenog narodnog ruha.

Slika 4. Svečano otvorenje 53. Đakovačkih vezova ispred đakovačke katedrale

(Izvor: https://narod.hr/wp-content/uploads/2019/07/HN20190705198511-696x470.jpg).

Od samih početaka održava se izbor djevojke i snaše u najljepšoj nošnji, a kasnije i izbor momaka. Osim toga, na službenoj stranici Grada Đakova navodi se i podatak da se u sklopu Đakovačkih vezova održavaju i (Djakovo.hr (2)):

- Bonavita u Trnavi (natjecanje nategača i dodjeljivanje nagrada najboljim vinima, potom izložba i degustacija kruškovače – viljamovke) te
- Gastrofest: kulinijada, degustacija i konzumacija fiša i čobanca.
- Međunarodno konjičko natjecanje koje se održava svake godine na hipodromu u sklopu Đakovačkih vezova.

Ova smotra hrvatskog folklornog stvaralaštva svakog ljeta okuplja nekoliko tisuća sudionika te do stotinu folklornih društava koji čuvaju tradicije svojih krajeva. Osim sudionika folklora i plesa, predstavljaju se i vlasnici svadbenih kola, konja (lipicanaca), proizvođači poznatih slavonskih specijaliteta (kulen, čobanac, fiš paprikaš), vinari, likovni umjetnici i glazbenici

koji se žele okušati u sviranju orgulja u katedrali sv. Petra (Opcina-mala-subotica.hr, 2014). Osim gostujućih folklornih skupina iz raznih dijelova Hrvatske, ova manifestacija privlači i skupine hrvatskih iseljenika iz Europe, pa i svijeta. Tako Đakovo u dane Vezova ugošćava sudionike iz Australije, SAD-a, Srbije, BiH, Ukrajine, Slovačke, Makedonije i drugih zemalja, a na posljednjim (52.) Đakovačkim vezovima, zemljom Partnerom proglašena je Ukrajina (Djakovacki-vezovi.hr (2)).

Današnja slika Vezova nije nastala odjednom, ona se stvarala dugi niz godina, a i dalje se razvija. Trebalo je „truda i znoja, pa i promašaja, da bi se ova manifestacija postupno oblikovala u današnju raskošnu reviju izvornog folklora Slavonije i Baranje, smotru folklora privlačne i prepoznatljive fizionomije“ (Lekšić, 1998: 6). Pritom su karakteristične komponente koje doprinose privlačnosti manifestaciji (Lekšić, 1998):

- Regionalni karakter manifestacije,
- Široka podrška sredine,
- Naziv manifestacije,
- Ambijenti u kojima se održavaju priredbe (stoljetni Strossmayerov park, hipodrom, ulice grada kojima prolazi svečana povorka folklornih skupina i dr.),
- Čvrsto opredjeljenje za izvorni folklor,
- Sudjelovanje gostujućih folklornih skupina iz cijeloga svijeta.

Ovo je najvažnija smotra hrvatskoga folklornog stvaralaštva koja okuplja na desetke tisuća sudionika.

5.3.2. ĐAKOVAČKI BUŠARI

„Đakovački bušari“ su manifestacija zabavnog tipa gdje se predstavlja tradicija vezana uz korizmeno vrijeme, običaje, hranu i način življenja, i na taj način se čuva od zaborava. (Tzdjakovo.eu (3)).

Slika 5. Đakovački bušari (Izvor: http://www.glas-slavonije.hr/galerija/669/25-Djakovacki-busari/1).

Manifestaciju čine Pokladna gastro festa – ”Mrsna i nemrsna jela kroz poklade i korizmu” i Pokladna povorka. U povorci sudjeluju kulturno-umjetnička društva, škole, vrtići iz Đakova i Đakovštine, kao i mnoge gostujuće skupine.

Organizatori ove manifestacije su Turistička zajednica Grada Đakova (koja je osnivač ove manifestacije) i Grad Đakovo (Tzdjakovo.eu (3)).

5.3.3. SMOTRA POVIJESNIH I GRAĐANSKIH PLESOVA I STAROGRADSKIH PJESAMA HRVATSKE

Ministarstvo kulture RH je donijelo odluku da starogradsku pjesmu zaštiti kao nematerijalno kulturno dobro. Starogradskim pjesmama naziva se vrsta pjesama koje su nastale i još se izvode u gradovima, gradićima i selima Slavonije, Baranje i Srijema te na širem panonskom prostoru.(Tzdjakovo.eu (3))

Slika 6. 21. Smotra povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske (2018.)

Izvor: https://www.radio-djakovo.hr/2018/11/xxi-smotra-povijesnih-plesova-i-starogradskih-pjesama-u-dvd-u/

Oko Sv. Kate (krajem studenoga) svake godine od 1998., u Hrvatskom domu u Đakovu održava se Smotra povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske. Ovo je priredba koja ima za cilj očuvanje običaja, pjesme i plesa građanske tradicije i uvijek i ponovo izazove oduševljenje bogatstvom i raskoši građanskih kostima. Sudjeluju društva koja njeguju građansku tradiciju i običaje iz cijele Hrvatske. To je prva i jedina priredba ove vrste na državnoj razini. Savez KUD-ova Slavonije i Baranje, Turistička zajednica Grada Đakova i Grad Đakovo su osnivači i organizatori ove priredbe (Tzdjakovo.eu (3)).

6. INTERVJU S GRADITELJEM TRADICIJSKIH INSTRUMENATA – MARINKO ŽERAVICA

- **KADA SE JAVILA LJUBAV PREMA IZRADI TRADICIONALNIH TAMBURAŠKIH INSTRUMENATA?**

Pri dolasku u Njemačku za vrijeme ratnih zbivanja ponio sam sa sobom tu ljubav prema tamburi i tamburaškim glazbalima koju sam razvijao radeći u Hrvatskoj katoličkoj emisij kao mentor. Orkestar se razvio u razdoblju od pet godina pod vodstvom profesora Marijana Makara.

Budući da ovdje nije bilo ljudi koji su proizvodili tambure, iste smo nabavili u domovini. Održavanje je bivalo većim problemom, morao sam se potruditi da bi orkestar funkcionirao, te sam potražio pomoć kod lokalnog majstora za gudačke instrumente. Spoznaja da mogu vladati s tim znanjem, probudilo je u meni zanimanje i želju da učinim nešto više, a to je doseglo vrhunac upoznavanja bau. majstora Dragana Musulina.

- **VI IMATE I RADIONICU GLAZBENIH INSTRUMENATA POD IMENOM „CAMPANERA“ U ĐAKOVU.MOŽETE LI MI REĆI NEŠTO VIŠE O TOME?**

Radionica “Campanera” je počela djelovati 01.07.2004. i registrirana je u Mainzu.l sa radionicom u Taunussteinu-Wehen-u.

Moje prve spoznaje o gradnji bile su u radionici Baumeistera Dragana Musulina iz Taunussteina-Wehen-a. Tada je i čuveni Paco de Lucia svirao Musulinove gitare. Zanimljivo je da je gosp. Musulin preuzeo radionicu od legendarnog hrvatskog Baumeistera Ernesta Kereskenya kod kojega je u Zagrebu izučio zanat u “Muzičkoj nakladi”.

U to vrijeme su svi naši graditelji u Taunussteinu bili direktno ili indirektno vezani za Firmu “Hopf”. Radeći u Firmi “Hopf” vrlo brzo sam razvijao tehnike rada uz vrhunska saznanja iz prve ruke, kako praktična, tako i teoretska. Time mi je omogućeno napredovanje u struci polaganjem ispita prvo za šegrta, a kasnije i za Baumeistera u Mittenwaldu. Svo to vrijeme moj mentor je bio Dragan Musulin koji je u svoje vrijeme 15-ak godina vodio obrazovanje šegrta i Meistera u Firmi “Hopf”.

- **SPOMENULI STE I FIRMU „HOPF“. KADA STE TAMO RADILI I JESTE LI PRAVILI NEKE DRUGE TRADICIJSKE INSTRUMENTE OSIM TAMBURA?**

U Firmi “Hopf” sam radio u periodu od 1998. do 2003. g. Teoretska spoznaje sam dobivao kroz razgovore direktno od g. Dietera Hopfa, kao i već navedenoga g. D.Musulina uz stručnu literaturu koju sam imao na raspolaganju.
Još uvijek radim i gitare, ali sam u posljednje vrijeme intenzivnije radio na usavršavanju zvučnosti tambura. Urediti i posložiti jedan tamburaški orkestar je isto tako slojevit posao koji zahtjeva maksimalnu predanost. Kada se izrađuje gitara, to je jedan instrument, a kada se radi i ugađa komorni orkestar tu se radi o 8-9 tamburaških instrumenata. Svaki od njih se ugađa u svome registru: prim, bračevi, bugarija, tamburaško čelo i tamburaški bas, na kraju moraju u suzvuku zvučati kao gitara ili klavir.
Za mene je time izazov bio veći, a svaki od tih instrumenata može ravnopravno djelovati solistički uz pratnju klavira, gudača, puhača i drugih svjetski priznatih instrumenata.
U Sloveniji u Ljubljani sam imao jednu prezentaciju na akademiji prije 15-ak godina sa V. Vidovićem i dobio veliku pohvalu od Dr. Same Šalia, ali nekako je izašlo da na kraju, ipak nije došlo do suradnje, jer ja nisam ustrajao na tome zbog drugih zahtjevnih projekata.

- TKO VAM JE UZOR ILI NAJBOLJI POSLOVNI SURADNIK U IZRADI INSTRUMENATA?

Uzor je u tom trenutku bio baumeister Dragan Musulin koji je nekada radio u“ Muzičkoj nakladi“ na izradi glazbenih instrumenata, uglavnom basova, ali je poznavao i instrumente u tamburaškom orkestru. To je čovjek koji je poznavao i mogao ostvariti najveće dosege u zvuku.
Zanimljivo je i da je njegov instrument svirao Paco de Lucia (španjolski gitarist koji je prije svega djelovao unutar flamenco žanra)
Pokojni Andrija Franjić je bio najbolji suradnik za vrijeme njegova života, bavio se također izradom instrumenata.
Danas bih od najboljih suradnika istaknuo Mladena Jurkovića.

- **KOLIKA JE POTRAŽNJA ZA VAŠIM INSTRUMENTIMA?**

Onoliko koliko ja mogu napraviti. Od početka do kraja, ljudi koji znaju što žele, jave se i onda se ta ideja realizira. Proizvodnja mi je kroz godinu jednaka.

- **KOLIKO VREMENA TREBA DA JEDAN MAJSTOR NAPRAVI PRAVI INSTRUMENT?**

Ovisi o klasi instrumenta. Ako je to instrument za početnike on zahtjeva manje vremena od vrhunskog instrumenta koji iziskuje puno više, a može potrajati čak i od 40 do 100 radnih sati.

- **KOLIKO IZBOR DRVETA UTJEČE NA TON INSTRUMENTA I KAKO DOBITI KVALITETAN TON?**

Poznavanjem materijala čovjek u startu priprema i odabire pravac u kojemu će djelovati, odnosno koje će tehnike rada primjeniti da bi to bio kvalitetan zvuk.

ZVUK- izlazi kroz zvučnicu (rupa na glasnjači) titranjem svih žica proizvodi ton

TON- je ono što dobijemo pritiskanjem žica na menzuri

- **KOJE SU FAZE IZRADE TAMBURAŠKOG INSTRUMENTA?**

Od informacije kada je graditelj dobio izraženu želju on odabire materijal i priprema ga za izradu. Potrebno je izraditi podnicu, glasnjaču (korpus), vrat, glavu, i pospajati iste. Tada se na glavi pripremi prostor za mehaniku koja se ugrađuje u nju.
Jako je bitno kod ispunjavanja želje glazbenika odrediti menzuru koja će odgovarati njegovoj želji u ostvarenju zvuka, kako bi dobio ono što očekuje od instrumenta.

Kada se instrument sastavi u cjelinu potrebno ga je dovesti u stanje da svi djelovi budu u funkciji ostvarenja zvuka. Instument je potrebno kvalitetno izbalansirati.

- **ŠTO BISTE REKLI, JE LI TAMBURA GLAZBENO I REPERTOARSKI OGRANIČEN INSTRUMENT?**

Jedna tambura kao instrument ima svoja ograničenja, no mi gledamo tamburu kao u sastavu orkestra ili uz pratnju klavira. Ona ne može imati ostvarenje kao gitara zbog limita u broju žica. Tambura ima 4 žice, a gitara ima 6 zvukovnih od kojih su prva i zadnja iste. Jedan vrhunksi aranžer kada raspiše vrhunski aranžman i rasporedi dionice, dobijemo što i svjetski priznati instrumenti. Tambura nema ograničenja, ali nam je potrebno više ljudi za realizaciju takvog aranžamana. Zbog registra u kojem svira, jedna solo dionica na primi ne može biti isto odrađena kao na gitari. Kada se sve zvučne frekvencije poslože nema ograničenja za tambure.

- **MISLITE LI DA SMO TAMBURU PREDSTAVILI SVIJETU NA PRAVI NAČIN?**

Po onome što smo do sada imali, nije imala uspjela u svijetu, osim nas koji smo ju koristili lokalno. Neki od naših predaka su to prenijeli u Ameriku, Australiju, Kanadu itd..Nikada drugi ljudi nisu muzicirali na tom nivou kao mi lokalno u prostorima u kojima živimo, prostorima bivše Jugoslavije. A upravo zbog kakvoće zvuka tambura nije našla svoju primjenu. Početkom 20. stoljeća u Njemačkoj je zabilježeno da je određeni broj orkestara svirao tambure gdje su naši ljudi živjeli i prenosili to, a isto tako i u Americi i u Australiji i gdje su ponijeli tamburu sa sobom. Ali nije zabilježeno da su neki od velikih svjetskih umjetnika svirali tamburu i time ostvarili neki poseban uspjeh. „Koliko ja znam!“

Danas naš sustav školuje djecu na tamburi i priprema ih za velika svjetska postignuća, ali je nužno da imaju vrhunski instrument da bi mogli to ostvariti. Za to se još spremamo.

- **INSTRUMENT ILI INSTRUMENTALIST? ŠTO JE VAŽNIJE?**

Ja bih rekao oboje, jedan instrumentalist ne može se ostvariti na najvišem nivou ako ne posjeduje adekvatan instrument u ruci, ako instrument nije izgovorljiv ili ako tonove ne izgovara uredno , ako nije uredno balansiran, ako nema lijepu boju tona koja je ugodna slušateljima.

Najvažnije da se oboje dobro slažu.

- **ŠTO MISLITE, KOLIKO JE BITNA IZRADA INSTRUMENATA ZA OČUVANJE TRADICIJSKE GLAZBENE BAŠTINE?**

Jako je bitna, zato što neki instrumetni više ne mogu služiti funkciji, pa je potrebno napraviti nove koje će ih zamijeniti, odnosno treba poznavati tehnike restauracije da bi se oni stari mogli održati na nivou na kojem su bili. Osim toga ako idemo kao danas u korak s ovim zbivanjima na sceni, potrebno je za djecu koja tek dolaze pripremiti instrumente koji će njima biti ugodni za sviranje, da ne bi odustajali, jer je tambura kao instrument isto tako zahtjevna. Treba biti pristupačna, ne smije biti odbojna, kako bi razvijali urednu tehniku.

- **TAMBURA KAO TRADICIONALNI UMJETNIČKI INSTRUMENT ILI TAMBURA KAO INSTRUMENT ZA OSOBNI INTERES I ZADOVOLJSTVO? KOJE STAVOVE ZAUZIMAJU VAŠI KLIJENTI?**

Tambura kao tradicionalni umjetnički instrument sve više zaživlja u glazbenim školama, a samim time ona postaje osobni interes i zadovoljstvo svakoga onoga koji ju svira, ako voli glazbu.

U početku je čovjek najviše motiviran, te krene svirati u nekim orkestrima, KUD-ovima i to mu je zabavno, a kasnije kada vidi da može više on postaje njegov osobni instrument i njegovo zadovoljstvo jer može više nego drugi i postaje profesionalni glazbenik.

Već ozbiljni ljudi, odnosno glazbenici, su se opredijelili u životu raditi samo to, i dat će maksimum da se digne na razinu svjetske scene, ali trebamo imati vas nosioce koji su spremni žrtvovati svoj rad, unijeti sebe da bi to prezentirali svijetu i dosegli uspjehe.

- **KAKVA JE BUDUĆNOST TAMBURE?**

Biti će onakva kakvu ćemo ju mi prikazati u svijetu, ovisi o jačini naše ljubavi, odnosno o jačini volje kako ćemo ju izgraditi i podići na više nivoe.

7. ZAKLJUČAK

Tradicijska glazbena baština neizostavna je sastavnica nacionalne kulturne baštine. Važnom značajkom regije Đakovštine je i njezino snažno sudjelovanje u procesima festivalizacije tradicijske glazbe i plesa u Hrvatskoj. Njegovanju tradicijske glazbene baštine Đakovštine možemo zahvaliti raznim festivalima pjesme i plesa, graditeljima tradicijskih instrumenata te mnogim kulturno – umjetničkim društvima grada Đakova i okolice.

Tradicija koja je nastajala stoljećima pruža zajednicama i pojedincima osjećaj identiteta, kontinuiteta i pripadnosti, a svjedok je brojnih kulturnih i društvenih utjecaja i izvor jedinstvenih iskustava i znanja čije bi nestajanje bilo nenadomjestivo. Stoga je svako nastojanje na očuvanju tradicije posebno značajno, naročito kada zajednica i pojedinci postanu svjesni vrijednosti baštine čiji su nositelji i svojim trudom pridonesu njenom očuvanju, daljnjem prenošenju i uključenju u suvremeni način života." (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske 2019.)

„Glazba kao dio kulturnog i tradicijskog stvaralaštva može biti snažno sredstvo upoznavanja nekog naroda, boljeg razumijevanja i, u konačnici, poštivanja drugih kultura, što je danas u multikulturnim društvima posebno važno. U Republici Hrvatskoj tradicijska je glazba sadržaj viših razreda osnovne škole kao tematska cjelina u okviru nastavnog područja Slušanje i upoznavanje glazbe. Osim glazbe, učenici bi trebali razgovarati o tradicijskim običajima i nošnjama. Upoznavanje tradicijske glazbe vodi se po načelu zavičajnosti, znači polazište je tradicijska glazba kraja u kojem učenici odrastaju i ostaje u okvirima Republike Hrvatske. Prema važećem programu Glazbene umjetnosti, u gimnazijskoj nastavi glazbe tradicijska se glazba ne upoznaje kao tematska cjelina, već je težište nastave na umjetničkoj glazbi." (Šulentić Begić, J., Begić, A. (2017))

Iz ovog rada vidimo kako je grad Đakovo i njegova okolna sela (Đakovština) puna narodnih tradicijskih napjeva, starogradskih pjesama, kulturnih manifestacija, tradicijskih instrumenata i njihovih graditelja, narodnih nošnji pa i ljudi koji to sve njeguju, vole i održavaju. Upravo to me je navelo da odaberem ovu temu za moj diplomski rad koji iznova budi želju za očuvanjem tradicionalne glazbene i kulturne baštine, ne samo Đakovštine nego i cijele Slavonije, te da prilagodim svoj učiteljski pristup budućim učenicima kako bi što bolje shvatili koja je njihova uloga u očuvanju tradicijske glazbene baštine.

LITERATURA

1. Bastina-slavonija.info: *Glazbena praksa i reprezentativna glazbena baština*, URL: http://www.bastina-slavonija.info/TematskeCjeline.aspx?id=79
2. Campanera.com: *Marinko Žeravica – graditelj vrhunskih instrumenata*, URL: http://campanera.com
3. Ceribašić, N. (2009): „Tradicijska glazba – glazbena praksa i reprezentativna glazbena baština.“ *Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije: Galerija Klovićevi dvori*, Zagreb, 27.travnja – 2.kolovoza 2009. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Galerija Klovićevi dvori, str.195.-200.
4. Ćurić, M. (2008): *Đakovo, romansirani gradopis*. Đakovo: Đakovački kulturni krug
5. Dean, Z., Mažuran. I. (2003): *Đakovo*. Đakovo: DEAN d.o.o.
6. Djakovo.com: *Prošlost,* URL: http://djakovo.com/proslost/
7. Djakovo.hr (1): Povijest grada, URL: https://www.djakovo.hr/index.php/grad/o-gradu
8. Djakovo.hr (2): *Manifestacije*., URL: https://djakovo.hr/index.php/manifestacije
9. Djakovacki-vezovi.hr (1): *O manifestaciji Đakovački vezovi*., URL: https://djakovacki-vezovi.hr/o-manifestaciji-djakovacki-vezovi/
10. Djakovacki-vezovi.hr (2) (2018): *U svečanoj povorci 3.000 sudionika*., URL: https://djakovacki-vezovi.hr/u-svecanoj-vezovskoj-povorci-3-000-sudionika/
11. Drandid, D. (2010): „Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja“. Pedagogijska istraživanja, vol.7.no.1., str.95.-108.
12. Drenjančević, Z. (2013): *Slavonski tonski idiomi*. Zagreb-Osijek: Leykam international d.o.o., Zagreb i Umjetnička akademija u Osijeku.
13. Drenjančević, Z. (2018): *Elementi ljudske glasbe Slavonije v delih skladateljev umetniške glasbe 20. stoletja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo.
14. Ilić Oriovčanin, L. (1846): Baron Franjo Trenk i slavonski panduri. Zagreb: tiskom i troškom Franje Suppana.
15. Jelinčić, D. A., Žuvela Bušnja, A. (2008). „Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima“ (str.51.-63.). U: A. Muraj i Z. Vitez (ur.): *Uloga medija u predstavljanju,*

mijenjanju i kreiranju tradicije. Zagreb : Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatsko etnološko društvo

16. Jelinić, D.A. (2010): *Kultura u izlogu*. Zagreb: Meandarmedia
17. Karač, Z. (2014): Đakovština. Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/757740.Kara_Srednjovjekovne_utvrde_akovtine.doc
18. Lekšić, Željko (ur.). (1998) *30. Đakovački vezovi* [Revija Đakovačkih vezova]. Đakovo: Smotra folklora Đakovački vezovi
19. Mills, I. (1974): „The Heart of the Folk Song". *Canadian Journal for Traditional Music*, 2. URL: https://journals.lib.unb.ca/index.php/MC/article/view/21894/25383 , str.29.-34.
20. Min-kulture.hr (1): *Nepokretna kulturna baština*, URL: https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=27
21. Min-kulture.hr (2): *Što je nematerijalna kulturna baština*, URL: https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3639
22. Opcina-mala-subotica.hr (2014): *KUU Zvon na Đakovačkim vezovima 2014*., URL: http://www.opcina-mala-subotica.hr/kuu-zvon-na-dakovackim-vezovima-2014/
23. Putujsapsom.com*: Istočna Hrvatska gradovi – Đakovo*, URL: https://www.putujsapsom.com/istocna-hrvatska-gradovi/#dakovo
24. Sakud-djakovstine.hr: *SAKUD Đakovštine*, URL: https://sakud-djakovstine.hr
25. Scholes, P. A. (1977): *The Oxford Companion to Music*. Oxford University Press
26. Strategija gospodarskog razvoja Grada Đakova 2016.-2020., dostupno na: http://www.djakovo.hr/dokumenti/images/dokumenti/strategija/STRATEGIJA%20GOSPODARSKOG%20RAZVOJA%20GRADA%20ĐAKOVA%202016.%20-%202020..pdf
27. Stepanov, S., Furić, I. (1966): Narodne pjesme i kola: iz Slavonije. Zagreb:Savez muzičkih društava i organizacija SR Hrvatske.
28. Šošić, T. M. (2014) Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 51(4), str. 833-860.
29. Šulentić Begić, J., Begić, A. (2017): „Tradicijska glazba srednjoeuropskih država i interkulturalni odgoj u osnovnoškolskoj nastavi glazbe". *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, vol.66.no.1., str.123.-133. https://bib.irb.hr/datoteka/863711.doc.pdf

30. Tzdjakovo.eu (1): *Položaj,* URL: https://www.tzdjakovo.eu/index.php/hr/o-dakovu/polozaj
31. Tzdjakovo.eu (2): *Povijest grada*, URL: http://www.tzdjakovo.eu/index.php/hr/o-dakovu/povijest-grada
32. Tzdjakovo.eu (3): *Manifestacije*, URL: http://tzdjakovo.eu/manifestacije/
33. TZ Grada Đakova (2016): *Rebalans plana rada Turističke zajednice Grada Đakova za 2016. godinu.*, URL: https://www.tzdjakovo.eu/images/Rebalans_PLANA_RADA_ZA_2016_TZ_ĐAKOVO.pdf
34. TZ Grada Đakova (2019): *Godišnji proljetni ophod kraljica ili ljelja 2019. godine.* URL: http://tzdjakovo.eu/index.php/hr/aktualno/novosti/item/572-godisnji-proljetni-ophod-kraljica-ili-ljelja-2019-godine
35. Vinkešević, J. (1989): Narodni plesovi Đakovštine, Kulturno-umjetničko društvo „Gorjanac“, Zagreb
36. Vitez, Z. (2006): *Kraljice: između seoskih djevojačkih ophoda i folklorne pozornice,* Etnol. Trib., 29 (36), str. 23-51.
37. Župan, S. (2019): *Drvo pretvara u instrument, titraje žice u tamburašku glazbu*, URL: http://www.glas-slavonije.hr/390150/4/Drvo-pretvara-u-instrument-titraje-zice-u-tamburasku-glazbu
38. Wikipedia.org: *Đakovo*, URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Đakovo
39. Stepanov - Furić (1963.): Narodne pjesme i kola iz Slavonije, Zagreb

POPIS SLIKA

7

8

25

28

30

31

Slika 7. Napjev iz Đakova.....24
Slika 8. Napjev iz Gorjana.....24

POPIS SHEMA

Shema 1. Program prvih Đakovačkih vezova